

การศึกษาศักยภาพแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บริเวณคาบสมุทรสทิงพระ
จังหวัดสงขลา

A Study of The Potential of Ecotourism Resource Sites in The Sathing Phra
Peninsula Area of Songkhla Province

◆ สมชาย เลี้ยงพรพรรณ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาภูมิศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

Somchai Liengpornpan

Assistant Professor, Department of Geography, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Thaksin University, E-mail: slieng59@hotmail.co.th

Abstract

The objectives of the study were: 1) to explore and assess the potential of the ecotourism resource sites regarding accessibility, facilities, environmental conditions, values and significance, local people's receptivity, pertinent education, environmental conservation, and managing organizations; 2) to explore and analyze the needs of tourists for the sites; 3) to explore and analyze the needs of the communities and individuals connected with the sites; 4) to suggest avenues of development of the said sites. The instruments consisted of potential of the site assessment form, tourist questionnaire and questionnaire for the communities and individuals connected with the sites. These instruments were used with tourists at the sites that scored 50 per cent or more on potential. The findings were as follows:

1. The assessment of the potential of a total of 168 sites resulted in three groups by level of potential as seen below.

1.1 A high potential group, with potential percentage between 50-65, consisting of two sites

1.2 A moderate potential group, with potential percentage between 66-80, consisting of 29 sites

1.3 A low potential group, with potential percentage below 50, consisting of 137 sites

2. Most of the tourists at the sites with high and moderate potential wanted the sites to be developed in every way, especially management, which tourists wanted most to developed most. Most of the tourists' opinions were very useful for the development of the tourist sites.

3. The people in the communities and individuals connected with the sites desired the same development in all areas as the tourists did.

4. Regarding the prospect for development, such development should follow the potential of a site, management by community, what is wanted by tourists, communities, and individuals connected with the site. Most importantly, the developers must rigorously observe the principles and philosophy of ecotourism so as to result in sustainable tourism.

Keywords: Potential, Ecotourism resource sites, The Sathing Phra Peninsula , Songkhla Province

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้คือ 1) สำรวจและประเมินศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในเรื่อง ความสะดวกในการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม คุณค่าและความสำคัญ การตอบรับของคนในท้องถิ่น การให้การศึกษา การรักษาสีงแวดล้อม และองค์กรในการจัดการ 2) สำรวจและวิเคราะห์ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่ง 3) สำรวจและวิเคราะห์ความต้องการของชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่ง 4) เสนอแนวทางการพัฒนา เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบประเมินศักยภาพของแหล่ง แบบสอบถามนักท่องเที่ยวในแหล่ง และแบบสอบถามคนในชุมชนและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่ง โดยจะสอบถามเฉพาะในแหล่งที่ได้คะแนนศักยภาพตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไป ผลการศึกษาแยกตามวัตถุประสงค์มีดังนี้

1. การประเมินศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั้งหมด 168 แหล่ง ได้ผลดังนี้
  - 1.1 กลุ่มที่มีระดับศักยภาพมาก (ได้คะแนนศักยภาพร้อยละ 66-80) จำนวน 2 แหล่ง
  - 1.2 กลุ่มที่มีระดับศักยภาพปานกลาง (ได้คะแนนศักยภาพร้อยละ 50-65) จำนวน 29 แหล่ง
  - 1.3 กลุ่มที่มีระดับศักยภาพน้อย (ได้คะแนนศักยภาพน้อยกว่าร้อยละ 50) จำนวน 137 แหล่ง
2. นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในแหล่งที่มีระดับศักยภาพมากและปานกลางมีความต้องการให้พัฒนาแหล่งในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านการจัดการ นักท่องเที่ยวต้องการให้พัฒนามากที่สุด ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นประโยชน์มากต่อการพัฒนาแหล่งและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
3. คนในชุมชนและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่ง ส่วนใหญ่ต้องการให้พัฒนาในทุก ๆ ด้านเช่นเดียวกับความต้องการของนักท่องเที่ยว
4. แนวทางการพัฒนาแหล่ง คือ ควรพัฒนาตามศักยภาพของแหล่ง การจัดการของชุมชน ความต้องการของนักท่องเที่ยว ชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่ง ที่สำคัญที่สุดจะต้องเป็นการพัฒนาไปตามหลักการ และปรัชญาของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างเคร่งครัด เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

คำสำคัญ : ศักยภาพ แหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา

บทนำ

ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ซึ่งปรากฏอยู่ทั่วไปในทุกหนแห่ง จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาในพื้นที่ที่คาบเกี่ยวกับคาบสมุทรสทิงพระของผู้วิจัย คือ การศึกษาแหล่งทรัพยากรนันทนาการเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลน้อย ทะเลหลวง และทะเลสาบสงขลา พบแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางธรรมชาติ 18 แห่ง และทางวัฒนธรรม 52 แห่ง (Liengpompan, S., 1999: 250-255) และจากการศึกษาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลสาบสงขลา จำนวน 49 แห่ง พบแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กลุ่มที่มีระดับศักยภาพมาก 8 แห่ง กลุ่มที่ระดับศักยภาพปานกลาง 22 แห่ง และกลุ่มที่ระดับศักยภาพน้อย 19 แห่ง (Liengpompan, S., 2004: 365-367) จากการศึกษาดังกล่าว ยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของคาบสมุทรสทิงพระ และทำให้ทราบว่า ในพื้นที่คาบสมุทรสทิงพระมีทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่หลากหลายกระจายอยู่ตามส่วนต่าง ๆ โดยที่ทรัพยากรดังกล่าว มีศักยภาพและความพร้อมทางการท่องเที่ยวแตกต่างกัน บางแห่งได้รับการพัฒนาบ้างแล้ว แต่ยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ และยังมีอีกจำนวนมากที่ยังไม่ได้รับการพัฒนา ทำให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่กระจายอยู่นั้นได้รับการพัฒนามาใช้ประโยชน์ไม่เต็มที่ ทำให้ประชาชนในบริเวณดังกล่าวไม่ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เท่าที่ควร เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในบริเวณดังกล่าว

ผู้วิจัยจึงได้เสนอโครงการศึกษาศักยภาพแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ เพื่อประเมินศักยภาพด้านความสะดวกในการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งสภาพแวดล้อมของแหล่ง คุณค่าและความสำคัญ การตอบรับของคนในท้องถิ่น และการบริหารจัดการ ซึ่งผลจากการศึกษาจะทำให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการนำมาใช้ในการวางแผน และการพัฒนาแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้มีความพร้อมที่จะรองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้เพิ่มขึ้น และมองเห็นแนวทางการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แต่ละแหล่งให้เชื่อมโยงถึงกัน รวมถึงเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่อยู่บริเวณใกล้เคียง อันเป็นประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในแต่ละระดับ เพื่อให้เกิดการขยายตัวอย่างเหมาะสมและยั่งยืน ช่วยให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่น สร้างรายได้ และความภาคภูมิใจให้กับคนในท้องถิ่น รวมทั้งเป็นแหล่งความรู้ด้านการอนุรักษ์และสิ่งแวดล้อมที่สำคัญให้แก่ทุกคนในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว

การทบทวนวรรณกรรม

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเติบโตอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดรายได้หมุนเวียนมีมูลค่านับแสนล้านบาท ส่งผลดีต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ แต่ในด้านตรงข้าม การเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวกลับทำให้สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวและภาพพจน์ของการท่องเที่ยวถดถอยลง (Thailand Institute of Scientific and Technological research, 1999: 1-1) และทวีความรุนแรงมากขึ้น

โดยลำดับ ทำให้เกิดกระแสเรียกร้องให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการท่องเที่ยวไปด้วย จึงเป็นที่มาของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ซึ่งหมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ทั้งพืช สัตว์ และมนุษย์ (Pongsabutr, P., 2005: 7) การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือทรัพยากรการท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยวหมายถึง สถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงสถานที่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว รวมทั้งกิจกรรมขนบธรรมเนียม ประเพณีที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นที่มีลักษณะโดดเด่น ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว เช่น ประเพณีสงกรานต์ หรือแข่งเรือ เป็นต้น (Wongwanit, w., 2003: 60) และปัจจุบันทรัพยากรการท่องเที่ยวที่กล่าวถึงจะหมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้รองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ มีทั้ง ทรัพยากรที่มองเห็น จับต้อง หรือสัมผัสได้ และทรัพยากรที่มองไม่เห็น หรือเป็นนามธรรม แต่สามารถจัดสร้างให้มีขึ้น พัฒนา หรือเพิ่มศักยภาพ เพื่อนำมาใช้รองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้หรือได้เพิ่มขึ้น และที่สำคัญทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ถือได้ว่าเป็นทรัพยากรประเภทไม่หมดสิ้น และมีอยู่ในทุก ๆ ท้องถิ่น ชุมชน สังคม และประเทศ (Liengpompan, S., 2004: 2) คาบสมุทรสังขตเป็นหน่วยพื้นที่หนึ่งที่มีทรัพยากรดังกล่าว จำนวนมาก

คาบสมุทรสังขตเป็นพื้นที่ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างทะเลสาบสงขลาและอ่าวไทย และอยู่ทางตอนเหนือของจังหวัดสงขลา กำเนิดขึ้นในสมัยโฮโลซีน เมื่อประมาณ 5,000 ปีมาแล้ว โดยระดับน้ำทะเลลดต่ำลง การทับถมของตะกอนโคลนตมและทรายจากแม่น้ำและทะเลตามอิทธิพลของคลื่นและกระแสน้ำ ทำให้เกิดลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม และสันทราย ด้านตะวันออกเป็นหาดทรายชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ส่วนด้านตะวันตกเป็นแนวชายฝั่งมีการตั้งถิ่นฐานของทะเลสาบสงขลา (ทะเลหลวง) และมีเนินเขาหลายเนินเรียกว่า เขาเกาะใหญ่ เขาตะโหนด เขาแหลมควายราบ เขารัดปุน เขาโน เขาพะโคะ เขาคุหา ซึ่งมีความสูงประมาณ 100 เมตรจากระดับ น้ำทะเล (Srisuchart, T., 1999: 7742; Wittayarat, P., 1992: 144) ทำให้คาบสมุทรสังขตมีลักษณะภูมิประเทศที่หลากหลายทั้งที่เป็นที่ราบ หนอง บึง เนินเขา ภูเขา แหลม อ่าว หาดทราย ชายฝั่ง และหาดโคลน อีกทั้งเป็นบริเวณหนึ่งที่เคยเป็นที่ตั้งของเมืองและชุมชนโบราณ ดังที่ธราพงศ์ ศรีสุชาติ พบว่า มีกลุ่มชุมชนโบราณ 6 กลุ่มคือ อู่ตะเภา-ระโนด พังยาง สีหยัง-เจดีย์งาม เขาคุหา-ชะแม สหิงพระ และปะโอ (Srisuchart, T., 1999 : 7731-7732) และจากการประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานของชาติในจังหวัดสงขลา ทั้งหมด 49 แห่ง พบว่า เป็นโบราณสถานที่อยู่ในคาบสมุทรสังขตมากถึง 22 แห่ง ได้แก่ วัดพังยาง วัดสีหยัง วัดพระเจดีย์งาม วัดราชประดิษฐฐาน โบราณสถานเขาคุหาและพังพระ วัดศิลาลอย วัดดีหลวง วัดสนามชัย วัดจันทิพระ วัดบางเขียด วัดหนองหอย วัดโลการาม วัดแหลมจาก วัดสลักป่าเก่า วัดหลวงโน ที่ฝั่งศพพระยาแขก (มรหุ่ม) ที่ฝั่งศพวิลันดา โบราณสถานบริเวณเมืองสงขลาเก่า บ่อแก่งและที่ฝั่งศพเจ วิ ลาร์เซน ศาลากว และศาลาหลบเสื่อ (Fine Arts Department, 2001: 112-121)

จากการศึกษาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลสาบสงขลา ของสมชาย เลี้ยงพรพรรณ เป็นการศึกษาและประเมินศักยภาพในด้านความสะดวกในการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก

ภายในแหล่ง สภาพแวดล้อมของแหล่ง คุณค่าและความสำคัญ การตอบรับของคนในท้องถิ่น และการจัดการของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีพื้นที่อยู่ติดริมฝั่งทะเลสาบสงขลาโดยรอบ ซึ่งมีพื้นที่บางส่วนของคาบสมุทรสทิงพระรวมอยู่ด้วย จึงมีแหล่งที่ได้รับการศึกษา จำนวน 19 แหล่ง ประกอบด้วย กลุ่มที่มีระดับศักยภาพมาก 1 แหล่ง คือ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบ กลุ่มที่มีระดับศักยภาพปานกลาง 9 แหล่ง คือ วัดสุวรรณคีรี เมืองสงขลาเก่าเชิงเขาแดง วัดบ่อทรัพย์ เขาน้อย วัดเขาน้อย วัดบางเขียด วัดโลกราม วัดภูผาเบิก และวัดศิริวรรณवास และกลุ่มที่มีระดับศักยภาพน้อย คือ สุสานพระยาแขก (มรหุ่ม) วัดแหลมจาก ศาลเจ้าปู่ทวด หัวเขาแดง วัดสูงเกาะใหญ่ สุสานตระกูล ณ สงขลา ศาลาหลบเสือ ศาลากวาง แหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผา สทิงหม้อ ศาลาบ่อแก่งและสุสานเจ วิ ลาร์เซน (Liengpompan, S., 2004: 89-90) จากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าคาบสมุทรสทิงพระมีทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่น่าสนใจ ยังไม่ได้รับการศึกษา และประเมินศักยภาพเพื่อการพัฒนาอย่างเหมาะสมและยั่งยืน ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางการศึกษาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณดังกล่าว โดยใช้แนวทางการประเมินศักยภาพของแหล่งและการสอบถามความต้องการของนักท่องเที่ยวของสมชาย เลียงพรพรรณ (Liengpompan, S., 2004: 71-84) และเพิ่มการสอบถามความต้องการคนในชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจและประเมินศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณคาบสมุทรสทิงพระ ซึ่งจะเน้นในเรื่อง ความสะดวกในการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม คุณค่าและความสำคัญ การตอบรับของคนในท้องถิ่น การให้การศึกษา การรักษาสีงแวดล้อม และองค์กรในการจัดการ
2. เพื่อสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณที่ศึกษา
3. เพื่อสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการของชุมชนและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณที่ศึกษา
4. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ

ขอบเขตการวิจัย

1. พื้นที่ที่ใช้ศึกษาอยู่ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ประกอบด้วยพื้นที่ 4 อำเภอ ดังนี้
  - 1.1 อำเภอสิงหนคร ประกอบด้วยพื้นที่ 11 ตำบล คือ ม่วงงาม บางเขียด ชะแล้ รำแดง วัดขุ่น ทำนบป่าขาด ปากรอ ชิงโค สทิงหม้อ และหัวเขา
  - 1.2 อำเภอสทิงพระ ประกอบด้วยพื้นที่ 11 ตำบล คือ ชุมพล คลองรี ดิหลวง สนามชัย กระจ่างงา จะทังพระ คุชุต ท่าหิน บ่อदान บ่อแดง และวัดจันทร์
  - 1.3 อำเภอกระแสดินธุ์ ประกอบด้วยพื้นที่ 4 ตำบล คือ กระแสดินธุ์ เกาะใหญ่ โรง และเชิงแส

1.4 อำเภอรอนด ประกอบด้วยพื้นที่ 12 ตำบล คือ บ้านขาว ตะเคียนชะ บ้านใหม่ แดนสงวน คลองแดน ท่าบอน ปากแตระ ระโนด ระวะ พังยาง วัดสน และบ่อตรุ

2. สสำรวจและประเมินศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวม 6 ด้าน 26 เกณฑ์ดังนี้

2.1 ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่ง 5 เกณฑ์ ได้แก่ ลักษณะถนน พาหนะที่เข้าถึง พาหนะรับจ้างที่เข้าถึง ระยะทางจากถนนสายหลัก และป้ายชี้ทางเข้าสู่แหล่ง

2.2 สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่ง 7 เกณฑ์ ได้แก่ น้ำ ไฟฟ้า โทรศัพท์สาธารณะ ภาชนะรองรับขยะ และการกำจัดขยะ สถานที่จอดรถและท่าเทียบเรือ ที่พักแรมและที่พักผ่อน ร้านอาหาร เครื่องดื่ม ร้านค้า ร้านจำหน่ายของที่ระลึก ห้องน้ำ และการดูแลรักษาความปลอดภัย

2.3 สภาพแวดล้อมของแหล่ง 4 เกณฑ์ ได้แก่ สภาพทางธรรมชาติ ระบบนิเวศ สภาพทางวัฒนธรรม และมลภาวะภายในแหล่ง

2.4 คุณค่าและความสำคัญของแหล่ง 3 เกณฑ์ ได้แก่ คุณค่าและความสำคัญทางธรรมชาติ คุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศิลปกรรม และ คุณค่าและความสำคัญทางวัฒนธรรม

2.5 การตอบรับของคนในท้องถิ่น 4 เกณฑ์ ได้แก่ การต้อนรับนักท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของแหล่ง การรักษาเอกลักษณ์ของคนในชุมชน และการได้รับประโยชน์ของคนในชุมชน

2.6 การจัดการ 3 เกณฑ์ ได้แก่ การให้การศึกษา การรักษาสิ่งแวดล้อม และองค์การในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

3. ศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวในแหล่ง โดยใช้วิธีการและเครื่องมือตามที่ปรากฏในวิธีการวิจัย

4. ศึกษาความต้องการของคนในชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้วิธีการและเครื่องมือตามที่ปรากฏในวิธีการวิจัย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และข้อมูลพื้นฐานของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ เพื่อนำไปใช้ในการศึกษาด้านต่าง ๆ ต่อไป

2. ได้ข้อมูลความต้องการของนักท่องเที่ยว ชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ

3. ได้แนวทางการพัฒนาและการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระให้มีศักยภาพรองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้เพิ่มขึ้น

4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบข้อมูล ปัญหาและเห็นแนวทางการพัฒนา การแก้ไขปัญหาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้อย่างเหมาะสม

5. เกิดการกระจายรายได้ไปยังชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากขึ้น

หน่วยงานที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. องค์การบริหารส่วนตำบล หรือเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด
2. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมป่าไม้ กรมการศาสนา กรมศิลปากร กรมการพัฒนาชุมชน กรมทางหลวง กรมทางหลวงชนบท สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 16 กรมการท่องเที่ยวสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สนง. ภาคใต้ เขต 1 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสงขลา ทางหลวงชนบทสงขลา ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดสงขลา เป็นต้น
3. สถาบันการศึกษาซึ่งมีการเรียน สอน และวิจัยในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ ภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ศิลปะศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ไทยคดีศึกษา วัฒนธรรมศึกษา เป็นต้น
4. หน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น บริษัทนำเที่ยว สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา สมาพันธ์ธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา สมาคมโรงแรมหาดใหญ่-สงขลา สมาคมมัคคุเทศก์อาชีพจังหวัดสงขลา เป็นต้น

วิธีดำเนินการศึกษา

1. การกำหนดพื้นที่และกลุ่มตัวอย่าง

1.1 พื้นที่ศึกษา อยู่ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ 4 อำเภอ คือ สทิงพระ สทิงพระ กระแสสินธุ์ และอำเภอระโนด

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

1.2.1 แหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ศึกษา เช่น วัด โบสถ์ วิหาร ศาลา เจดีย์ พระพุทธรูป พิพิธภัณฑสถาน ป้อม กำแพงเมืองเก่า สุสาน เขตห้ามล่าสัตว์ป่า สถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่า สวนพฤกษศาสตร์ สวนสาธารณะ เนินเขา ภูเขา ชายหาด แหลม เกาะ อ่าว พัง ถ้ำ บ่อน้ำโบราณ เป็นต้น

1.2.2 นักท่องเที่ยว คนในชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยว ในแต่ละแหล่งไม่น้อยกว่า 25 คน

2. การศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 เอกสารที่ใช้ศึกษา เช่น หนังสือ วารสาร นิตยสาร จุลสาร หนังสือพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว หรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว หรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน (Chaisorn, J., 1993) โครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศกรณีภาคใต้ (Chettamart, S., et al, 1995) รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการเพื่อกำหนด

นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : รายงานผลการดำเนินการ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542) การศึกษาแหล่งทรัพยากรนันทนาการเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลน้อย ทะเลหลวง และทะเลสาบสงขลา (Lienpompan, S., 1999) การศึกษาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลสาบสงขลา (Lienpompan, S., 2004) เป็นต้น

3. แผนที่ภูมิประเทศ มาตรฐาน 1 : 250,000 ลำดับชุด 1501 S ระวัง NB 47-3 และแผนที่ภูมิประเทศ มาตรฐาน 1 : 50,000 ลำดับชุด L 7017 ระวัง 5023 I, II, III ; 5024 I, II, IV และ 5123 III ของกรมแผนที่ทหาร

4. ภาพถ่ายทางอากาศ มาตรฐาน 1 : 15,000 ของกรมที่ดิน ซึ่งถ่ายวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2538 วันที่ 4-5, 13-14, 25 และ 31 มีนาคม พ.ศ. 2538 และวันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2538 ซึ่งมี Roll และลำดับภาพที่ตรงกับพื้นที่ศึกษา

5. แผนที่แสดงเขตอำเภอ ตำบล เทศบาล และข้อมูลพื้นฐานของจังหวัด พ.ศ. 2543 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ

6. แผนที่โครงข่ายทางหลวงชนบท จังหวัดสงขลา มาตรฐาน 1 : 250,000 ของสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท จังหวัดสงขลา

3. การสร้างเครื่องมือ

3.1 การสร้างแบบประเมินศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ โดยกำหนดขอบเขตการประเมินออกเป็น 6 ด้านหลัก หลังจากนั้นจึงกำหนดเกณฑ์การประเมินย่อยที่ครอบคลุมเกณฑ์ประเมินหลัก และกำหนดค่าคะแนนในแต่ละเกณฑ์ย่อย จากมากไปน้อย แล้วนำแบบประเมินนี้ไปทดลองใช้จริงแล้วนำข้อมูลที่ได้กลับมาปรับแก้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อนำไปใช้ประเมินกับทุกแหล่งต่อไป ซึ่งเกณฑ์ประเมินหลัก (เกณฑ์ย่อย) ได้แก่ 1) ความสะดวกในการเข้าถึง (ลักษณะถนน พาหนะ พาหนะรับจ้าง ระยะทางจากถนนสายหลัก และป้ายชี้ทาง) 2) สิ่งอำนวยความสะดวก (น้ำ ไฟ โทรศัพทสื่อสารณ ะถึงชยะ และการกำจัด สถานที่จอดรถ ที่พักแรม ที่พักผ่อน ร้านอาหาร เครื่องดื่ม และของที่ระลึก ห้องน้ำ และการรักษาความปลอดภัย) 3) สภาพแวดล้อม (สภาพทางธรรมชาติ ระบบนิเวศ สภาพทางวัฒนธรรม และมลภาวะในแหล่ง) 4) คุณค่าและความสำคัญ (ด้านธรรมชาติ ด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดีและศิลปกรรม และด้านวัฒนธรรม) 5) การตอบรับของประชาชนในท้องถิ่น (การต้อนรับนักท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของแหล่ง การรักษาเอกลักษณ์ และการได้รับประโยชน์ของคนในชุมชน) 6) การจัดการ (การให้การศึกษา การรักษาสิ่งแวดล้อม และองค์กรในการจัดการ)

3.2 การสร้างแบบสอบถามนักท่องเที่ยวโดยกำหนดคำถามประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว ลักษณะการเดินทางมาท่องเที่ยว ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ความต้องการ หรือข้อเสนอแนะที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ (ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยว ด้านคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ด้านการตอบรับของประชาชนในท้องถิ่น ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์) และแนวโน้มในการกลับมาท่องเที่ยว แล้วนำแบบสอบถามนี้ไปทดลองใช้จริงและนำ

ข้อมูลที่ได้กลับมาปรับแก้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อนำไปใช้สอบถามนักท่องเที่ยวในทุกแหล่งที่ได้คะแนนศักยภาพรวมตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไป

3.3 การสร้างแบบสอบถามคนในชุมชนและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว โดยกำหนดคำถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการศึกษา และสอดคล้องกับแบบประเมินศักยภาพ แล้วนำแบบสอบถามนี้ไปทดลองใช้จริง แล้วนำข้อมูลที่ได้กลับมาปรับแก้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อนำไปใช้สอบถามในทุกแหล่งที่ได้คะแนนศักยภาพรวมตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไป

4. การสำรวจและประเมินศักยภาพ

4.1 นำแบบประเมินศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สร้างขึ้นใช้ประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาทุกแหล่งด้วยตัวผู้วิจัยคนเดียวกัน โดยให้ค่าคะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในแบบประเมินศักยภาพ

4.2 นำค่าคะแนนที่ประเมินได้จากแบบประเมินศักยภาพของแต่ละแหล่งมาคำนวณหาศักยภาพดังนี้

4.2.1 นำค่าคะแนนที่ประเมินได้ของแต่ละเกณฑ์หารด้วยคะแนนเต็มของเกณฑ์นั้น ๆ ในแต่ละด้านมารวมกันแล้วหาค่าเฉลี่ยรวม แล้วคิดเทียบเป็นร้อยละ จะได้ค่าคะแนนศักยภาพของแต่ละด้าน

4.2.2 นำค่าคะแนนที่ได้จากข้อ 2.1-2.6 รวม 26 ค่ามารวมกันแล้วหาค่าเฉลี่ยรวม แล้วคิดเทียบเป็นร้อยละ (ค่าคะแนนที่ได้จาก 26 เกณฑ์ นำมารวมกันแล้วหารด้วย 26 แล้วคูณด้วย 100) ค่าร้อยละที่ได้จะเป็นค่าศักยภาพของแหล่งฯ

4.3 ประเมินระดับศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยนำค่าคะแนนศักยภาพของแต่ละแหล่งที่ได้มาเปรียบเทียบกับระดับความมีศักยภาพ 4 ระดับ ในตาราง 1

ตาราง 1 ระดับศักยภาพ และร้อยละของค่าคะแนนประเมินศักยภาพของแหล่ง

ระดับศักยภาพ	ร้อยละของค่าคะแนนประเมิน
มากที่สุด	มากกว่า 80
มาก	66 - 80
ปานกลาง	50 - 65
น้อย	น้อยกว่า 50

5. การสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการของนักท่องเที่ยว

ผู้วิจัยและพนักงานผู้ช่วยเก็บข้อมูลที่ได้ผ่านการฝึกและชี้แนะแล้ว นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปสอบถามนักท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งที่ได้คะแนนศักยภาพรวมตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไปให้ได้จำนวนไม่น้อยกว่า 25 คน โดยไม่ซ้ำคนเดิม และสอบถามในแต่ละแหล่ง ๆ ละไม่น้อยกว่า 1 สัปดาห์ และในแต่ละวันไม่น้อยกว่า 3 ชั่วโมงต่อแหล่ง ในแหล่งที่มีระดับศักยภาพมากจะสอบถามให้ได้จำนวนมากกว่าแหล่งที่มีระดับศักยภาพปานกลางอย่างน้อยสองเท่า ส่วนการวิเคราะห์ความต้องการของนักท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งจะใช้วิธีการทางสถิติวิเคราะห์ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามของนักท่องเที่ยวประกอบการพรรณนาวิเคราะห์

6. การสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการของชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว

ผู้วิจัย และพนักงานผู้ช่วยเก็บข้อมูลที่ผ่านการฝึกและชี้แนะแล้ว นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปสอบถามคนในชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งให้ได้จำนวนไม่น้อยกว่า 25 คน โดยไม่ซ้ำคนเดิม เป็นคนรู้จัก หรือคุ้นเคยกับแหล่ง และเคยเข้าไปในแหล่ง ส่วนการวิเคราะห์ความต้องการของชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งจะใช้วิธีการทางสถิติวิเคราะห์ข้อมูล จากการตอบแบบสอบถามของชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวประกอบการพรรณนาวิเคราะห์

7. การเสนอแนวทางการพัฒนา

การเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณทะเลสาบสงขลา พิจารณาจากข้อมูลที่ได้จากผลการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว การจัดการของชุมชน ความต้องการของนักท่องเที่ยว ชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว

ผลการวิจัย

1. การสำรวจและประเมินศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จำนวน 168 แห่ง สามารถแบ่งกลุ่มแหล่งท่องเที่ยว ตามระดับศักยภาพได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1.1 กลุ่มที่มีระดับศักยภาพมาก คือ แหล่งที่คะแนนศักยภาพร้อยละ 66-80 มีจำนวน 2 แห่ง คือ วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา แหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มนี้ทั้งสองแหล่ง ตั้งอยู่ในอำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา ผลการประเมินศักยภาพในแต่ละด้าน (ตาราง 2) สรุปได้ดังนี้

1.1.1 ด้านความสะดวกในการเข้าถึงจากถนนสายหลัก วัดราชประดิษฐฐานได้คะแนนศักยภาพมากที่สุด (ร้อยละ 100) ส่วนเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลาได้คะแนนศักยภาพ ร้อยละ 88

1.1.2 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่ง วัดราชประดิษฐฐานได้คะแนนศักยภาพมากที่สุด (ร้อยละ 77.14) ส่วนเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลาได้คะแนนศักยภาพ ร้อยละ 74.28

1.1.3 ด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งสองแหล่งได้คะแนนศักยภาพใกล้เคียงกัน โดยวัดราชประดิษฐฐานได้ร้อยละ 67.50 และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลาได้ร้อยละ 66.25

1.1.4 ด้านคุณค่าและความสำคัญของแหล่ง วัดราชประดิษฐฐานได้คะแนนศักยภาพมากที่สุด (ร้อยละ 86.67) ส่วนเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลาได้คะแนนศักยภาพ ร้อยละ 50

1.1.5 ด้านการตอบรับของประชาชนในท้องถิ่น วัดราชประดิษฐฐาน และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลาได้คะแนนศักยภาพเท่ากัน คือ ร้อยละ 63.75

1.1.6 ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลาได้คะแนนศักยภาพมากที่สุด (ร้อยละ 80) ส่วนวัดราชประดิษฐฐานได้คะแนนศักยภาพ ร้อยละ 60

1.2 กลุ่มที่มีระดับศักยภาพปานกลาง คือ แหล่งที่มีคะแนนศักยภาพร้อยละ 50-65 มีจำนวน 29 แห่ง ได้แก่ วัดเอก วัดจะบังพระ วัดพระเจดีย์งาม วัดดีหลวงโน วัดสีหยัง วัดชุมพล วัดเขาน้อย สถานีพัฒนา และส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าทะเลสาบ วัดบางเขียด หาดมหาราช วัดหนองหอย วัดดีหลวง วัดสลักป่าเก่า

วัดสุวรรณคีรี วัดชะแล้ วัดนางเหล้า เมืองสงขลาเก่าเชิงเขาแดง สถานที่พักผ่อนแนวชายฝั่งทะเลหัวแหลมเจ้า
วัดหัวคู้ง วัดศิลาลอย วัดพิบูล วัดบ่อทรัพย์ วัดเสือเมือง วัดโลการาม วัดท่าหิน วัดราษฎร์บำรุง วัดฟังก์ก
วัดมะขามเฒ่า และวัดสนามชัย ตามลำดับ ผลการประเมินศักยภาพในแต่ละด้าน (ตาราง 2) สรุปได้ดังนี้

ตาราง 2 ผลการประเมินศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ
ของแหล่งที่มีระดับศักยภาพมากและปานกลาง แยกตามด้านการประเมิน

ชื่อแหล่ง	ร้อยละของคะแนนศักยภาพแยกตามด้านการประเมิน						คะแนนศักยภาพของแหล่ง (%)
	ความสะอาด การเข้าถึง	สิ่งอำนวยความสะดวก	สภาพแวดล้อม ของแหล่ง	คุณค่าและ ความสำคัญ	การตอบรับ ของประชาชน	การจัดการ	
1. วัดราชประดิษฐฐาน	100.0	77.14	67.50	86.67	63.75	60.00	77.10
2. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา	88.00	74.28	66.25	50.00	63.75	80.00	71.90
3. วัดเอก	84.00	65.71	40.00	60.00	68.75	46.67	62.90
4. วัดจะตังพระ	88.00	48.57	51.25	73.33	52.50	46.67	59.80
5. วัดพระเจดีย์งาม	96.00	51.43	41.25	66.67	62.50	26.67	59.04
6. วัดดีหลวงใน	84.00	48.57	45.00	73.33	68.75	33.33	59.04
7. วัดสี่หยัง	96.00	45.71	50.00	73.33	55.00	20.00	57.69
8. วัดชุมพล	84.00	45.71	51.25	60.00	62.50	40.00	57.50
9. วัดเขาน้อย	80.00	37.14	61.25	73.33	55.00	40.00	56.73
10. สถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา	68.00	57.14	37.50	43.33	62.50	66.67	56.50
11. วัดบางเขียด	96.00	42.86	45.00	66.67	57.50	26.67	56.50
12. หาดมหาราช	84.00	54.29	43.75	43.33	58.75	40.00	56.20
13. วัดหนองหอย	84.00	40.00	45.00	66.67	68.75	33.33	56.00
14. วัดดีหลวง	88.00	40.00	46.25	71.33	58.75	26.67	55.40
15. วัดสลักป่าเก่า	84.00	37.14	56.25	73.33	57.50	26.67	55.20
16. วัดสุวรรณคีรี	72.00	40.00	51.25	66.67	62.50	46.67	55.19
17. วัดชะแล้	56.00	51.43	56.25	66.67	62.50	33.33	54.42
18. วัดนางเหล้า	84.00	48.57	33.75	60.00	62.50	26.67	54.04
19. เมืองสงขลาเก่าเชิงเขาแดง	72.00	40.00	51.25	70.00	52.50	40.00	53.27
20. สถานที่พักผ่อนแนวชายฝั่งทะเลหัวแหลมเจ้า	80.00	54.29	43.75	36.37	57.50	26.67	52.89
21. วัดหัวคู้ง	84.00	51.43	45.00	60.00	47.50	26.67	51.92
22. วัดศิลาลอย	84.00	34.29	56.25	65.00	51.28	20.00	51.73
23. วัดพิบูล	76.00	45.71	38.75	53.33	57.50	33.33	51.73
24. วัดบ่อทรัพย์	64.00	37.14	51.25	73.33	52.50	40.00	51.30
25. วัดเสือเมือง	68.00	37.14	45.00	60.00	72.50	26.67	51.20
26. วัดโลการาม	80.00	40.00	40.00	66.67	52.50	26.67	51.15
27. วัดท่าหิน	76.00	42.86	38.75	60.00	57.75	26.67	51.00
28. วัดราษฎร์บำรุง	84.00	45.71	33.75	53.33	52.50	26.67	51.00
29. วัดฟังก์ก	84.00	38.75	38.75	60.00	52.50	26.67	50.96
30. วัดมะขามเฒ่า	84.00	45.71	28.75	53.33	47.50	33.33	50.19
31. วัดสนามชัย	84.00	37.14	33.75	65.00	57.50	20.00	50.00

1.2.1 ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่ง มี 3 แหล่งที่ได้คะแนนศักยภาพมากที่สุด (ร้อยละ 96) คือ วัดพระเจดีย์งาม วัดสีหยัง และวัดบางเขียด ส่วนแหล่งที่ได้คะแนนศักยภาพน้อยที่สุด (ร้อยละ 56) คือ วัดชะแล้

1.2.2 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่ง แหล่งที่ได้คะแนนศักยภาพมากที่สุด (ร้อยละ 65.71) คือ วัดเอก ส่วนแหล่งที่ได้คะแนนศักยภาพน้อยมาก (น้อยกว่า ร้อยละ 40) มีจำนวน 11 แหล่ง ประกอบด้วย ร้อยละ 40 จำนวน 5 แหล่ง คือ วัดหนองหอย วัดดีหลวง วัดสุวรรณคีรี เมืองสงขลาเก่าเชิงเขาแดง และวัดโลกาaram ร้อยละ 38.75 คือ วัดพังก ร้อยละ 37.14 จำนวน 5 แหล่งคือ วัดเขาน้อย วัดสลักป่าเก่า วัดบ่อทรัพย์ วัดเสือเมือง และวัดสนามชัย และแหล่งที่ได้คะแนนศักยภาพน้อยที่สุด (ร้อยละ 34.29) คือ วัดศิลาลอย

1.2.3 ด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว แหล่งที่ได้คะแนนศักยภาพมากที่สุด (ร้อยละ 61.25) คือ วัดเขาน้อย ส่วนแหล่งที่ได้คะแนนศักยภาพน้อยมากตั้งแต่ร้อยละ 40 ลงมา มีจำนวน 9 แหล่ง ประกอบด้วยร้อยละ 40 จำนวน 2 แหล่ง คือ วัดเอก และวัดโลกาaram ร้อยละ 38.75 จำนวน 3 แหล่ง คือ วัดพิบูล วัดท่าหิน และวัดพังก ร้อยละ 37.50 คือ สถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าทะเลสาบ ร้อยละ 33.75 จำนวน 3 แหล่ง คือ วัดนางเหล้า วัดราษฎร์บำรุง และวัดสนามชัย และที่ได้คะแนนศักยภาพน้อยที่สุด (ร้อยละ 28.75) คือ วัดมะขามเฒ่า

1.2.4 ด้านคุณค่าและความสำคัญของแหล่ง แหล่งที่ได้คะแนนศักยภาพมากที่สุด (ร้อยละ 73.33) จำนวน 6 แหล่งคือ วัดจะตั้งพระ วัดดีหลวงใน วัดสีหยัง วัดเขาน้อย วัดสลักป่าเก่า และวัดบ่อทรัพย์ ส่วนแหล่งที่ได้คะแนนศักยภาพน้อยที่สุด (ร้อยละ 36.37) คือ สถานที่พักผ่อนแนวชายฝั่งทะเลหัวแหลมเจ้า

1.2.5 ด้านการตอบรับของประชาชนในท้องถิ่น แหล่งที่ได้คะแนนศักยภาพมากที่สุด (ร้อยละ 68.75) จำนวน 3 แหล่งคือ วัดเอก วัดดีหลวงใน และวัดหนองหอย ส่วนแหล่งที่ได้คะแนนศักยภาพน้อยที่สุด (ร้อยละ 47.50) จำนวน 2 แหล่ง คือ วัดหัวคู้ และวัดมะขามเฒ่า

1.2.6 ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แหล่งที่ได้คะแนนศักยภาพมากที่สุด (ร้อยละ 66.67) คือ สถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าทะเลสาบ ส่วนแหล่งที่ได้คะแนนศักยภาพน้อยมาก ตั้งแต่ร้อยละ 30 ลงมา มีจำนวน 15 แหล่ง ประกอบด้วยร้อยละ 26.67 จำนวน 12 แหล่ง คือ วัดพระเจดีย์งาม วัดบางเขียด วัดดีหลวง วัดสลักป่าเก่า วัดนางเหล้า สถานที่พักผ่อนแนวชายฝั่งทะเลหัวแหลมเจ้า วัดหัวคู้ วัดเสือเมือง วัดโลกาaram วัดท่าหิน วัดราษฎร์บำรุง และวัดพังก และแหล่งที่ได้คะแนนน้อยที่สุด จำนวน 3 แหล่ง คือ วัดสีหยัง วัดศิลาลอย และวัดสนามชัย

1.3 กลุ่มที่มีระดับศักยภาพน้อย คือ แหล่งที่คะแนนศักยภาพน้อยกว่าร้อยละ 50 มีจำนวน 137 แหล่ง เรียงลำดับคะแนนจากมากไปหาน้อย คือ วัดเปรมศรัทธา วัดแหลมจาก วัดภูผา-เบิก วัดกระดังงา วัดประตู วัดสามบ่อ วัดหน้าเมือง วัดดีหลวงนอก วัดขุน วัดवास วัดประตูเขียน วัดจันทร์ วัดบ่อแดง วัดผาสุกาวาส วัดชะแม วัดใหม่ วัดวาริปาโมกษ์ วัดประตู วัดบางหรอด วัดประดิษฐ์สโมสร วัดปะโอ วัดป่าขวาง วัดป่าขาด วัดสุวรรณาราม วัดกลาง วัดประเจ็ก วัดธรรมโฆษณ์ วัดใหญ่ วัดท่าบอน วัดพังยาง วัดภูตบรรพต แหลมควายราบ วัดทุ่งบัว วัดเถรแก้ว วัดบ่อสระ วัดแหลมบ่อท่อ-บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ วัดบ้านขาว วัดสิขาราม

วัดศรีไชย วัดสนธิ์ วัดทำนบ วัดดอนคัน สำนักสงฆ์ต้นเลียบ วัดเสียงสวรรค์-เจดีย์เขารัตนบุรี วัดมะม่วงหมู่วัดม่วงงาม วัดแม่ลาด วัดชลธารวาส วัดหัวป่า วัดพังเถียะ วัดท่าคุระ วัดเกาะใหญ่ วัดสลักป่าใหม่ วัดเลียบ วัดห้วยพุด วัดบ่อทราย วัดปากแตระ วัดอินทราวาส วัดตางหน วัดชะลอน สุสานสุลต่านสุไลมาน (มรหุ่ม) วัดห้วยลาด วัดมะขามคลาน วัดแหลมเจ้า วัดแจ้ วัดโตนดด้วน วัดอุตะเกา วัดคูขุด วัดธรรมประดิษฐ์ วัดสามี่ วัดตะพังหม้อ วัดหัวเค็ด วัดศาลาลวงบน วัดศิริวรรณาวาส หาดม่วงงาม ศาลเจ้าปู่ทวดหัวเขาแดง วัดบ่อปราบ วัดประดู่หอม วัดกาหრა วัดบ่อทอง วัดไทรทอง วัดสว่างอารมณ์ สุสานตระกูล ณ สงขลา โบราณสถานเขาควหา หาดบ้านบ่อหุด วัดบ่อป่า วัดคลองเป็ด วัดจาก วัดอ่าวบัว วัดสถิตชล-ธาร วัดแหลมวัง วัดคลองรี วัดหัวถิน วัดเป็ก วัดศาลาลวงล่าง วัดอรุณดาราราม วัดควา วัดหัวระวะ วัดสูงเกาะใหญ่ วัดโพธิ์กลาง วัดเจ้านคร วัดผักกูด วัดระโนด วัดมหาการ วัดโรง วัดดอกสร้อย วัดพังตรี วัดหัววัง วัดแหลมหาด วัดเชิงแสใต้ วัดโคกโพธิ์ วัดเชิงแสเหนือ วัดเฉียงพง หาดปาดแตระ วัดดอนเค็จประชนานิมิต ศาลาหลบเสือ บ่อแก้งและสุสานเจ.วี.ลาร์เซน วัดแค สุสานวิลันดา(ฮอลันดา) วัดนก วัดมงคลนิมิต วัดทุ่งสงวน ศาลากวาง วัดมะพร้าว สวนป่าทักษิณ สำนักสงฆ์บ้านระซัง สำนักสงฆ์ท่าสังข์ พระนอนสิงหนคร หาดแก้ว โรงเรียนเกษตรกรฝึกในพระราชดำริ ธรรมสถานหาดแก้ว เมืองสงขลาฝั่งแหลมสน วัดโน วัดพระสิงห์ กลุ่มผลิตเครื่องปั้น ดินเผา ฌาปนสถานตำบลป่าขาด และหาดเพชรลีลาศ

2. การสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการของนักท่องเที่ยว ในแหล่งที่มีคะแนนศักยภาพตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไป จำนวน 31 แหล่ง (979 คน) ได้ผลการศึกษแยกตามกลุ่มระดับศักยภาพของแหล่ง ดังนี้

2.1 ผลการสอบถามนักท่องเที่ยวในแหล่งที่มีระดับศักยภาพมาก คือ วัดราชประดิษฐฐาน และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา จำนวน 231 คน

พบว่า ในทั้งสองแหล่งมีนักท่องเที่ยวเพศหญิงได้รับการสอบถามมากกว่าเพศชาย และกลุ่มอายุที่พบมากที่สุดคือ อายุ 36-45 ปี กลุ่มระดับการศึกษาปริญญาตรีมีมากที่สุด กลุ่มนักเรียน นิสิต นักศึกษามีมากที่สุด นักท่องเที่ยวส่วนมากมาทำบุญ เยี่ยมญาติ เข้าค่าย และทัศนศึกษา และนักท่องเที่ยวเคยได้ยิน รู้จัก หรือได้รับข้อมูลของแหล่งทั้งสองจากคนแนะนำและสื่อสิ่งพิมพ์มากที่สุด เดินทางมาด้วยรถส่วนตัว (รถจักรยานยนต์ และรถยนต์) และมากับครอบครัวมากที่สุด และไม่พักค้างคืนมากที่สุด เนื่องจากเป็นนักท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลามากที่สุด นักท่องเที่ยวส่วนมากไม่ใช้จ่ายในแหล่ง ส่วนที่ใช้จ่าย จะใช้จ่ายประมาณ 1-100 บาทมากที่สุด และใช้เวลาในแหล่งประมาณ 30-60 นาทีมากที่สุด และมีนักท่องเที่ยวตอบคำถามความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ถูกต้อง (57.14 %) มากกว่าตอบผิด (42.86 %) และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการให้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินศักยภาพของแหล่ง

2.2 ผลการสอบถามนักท่องเที่ยวในแหล่งที่มีระดับศักยภาพปานกลาง จากทั้งหมด 29 แหล่ง จำนวน 870 คน

พบว่า มีนักท่องเที่ยวเพศหญิงได้รับการสอบถามมากกว่าเพศชาย กลุ่มอายุที่พบมากที่สุด คือ อายุ 19-25 ปี กลุ่มระดับการศึกษาปริญญาตรีมีมากที่สุด กลุ่มนักเรียน นิสิต นักศึกษามีมากที่สุด นักท่องเที่ยวส่วนมากมาทำบุญ งานบวช งานศพ และเยี่ยมญาติ และนักท่องเที่ยวเคยได้ยิน รู้จัก หรือได้รับ

ข้อมูลของแหล่งทั้งสองจากคนแนะนำมากที่สุด เดินทางมาด้วยรถส่วนตัว (รถจักรยานยนต์ และรถยนต์) และมากับครอบครัวมากที่สุด และไม่พักค้างคืนมากที่สุด เนื่องจากเป็นนักท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลามากที่สุด นักท่องเที่ยวส่วนมากไม่ใช้จ่ายในแหล่ง ส่วนที่ใช้จ่าย จะใช้จ่ายประมาณ 1-100 บาทมากที่สุด ใช้เวลาในแหล่งประมาณ 30-60 นาทีมากที่สุด และนักท่องเที่ยวตอบคำถามความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ถูกต้อง (59.43 %) มากกว่าตอบผิด (40.57 %) และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการให้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทุกด้านตามเกณฑ์การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

3. การสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการของคนในชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทั้งในกลุ่มที่มีระดับศักยภาพมากและปานกลาง (31 แหล่ง) จำนวน 818 คน ได้ผลการศึกษาแยกตามกลุ่มระดับศักยภาพของแหล่ง ดังนี้

3.1 กลุ่มที่มีระดับศักยภาพมาก คือ วัดราชประดิษฐฐาน และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา รวมจำนวน 70 คน พบว่า มีคนในชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่ง ที่เป็นเพศชายในทั้งสองแหล่งรวมกันได้รับการสอบถามมากกว่าเพศหญิง และกลุ่มอายุที่พบมากที่สุดคือ อายุ 46-60 ปี กลุ่มระดับการศึกษา ประถมศึกษามีมากที่สุด กลุ่มอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว และเกษตรกรมีมากที่สุด และเป็นคนที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงกับแหล่งมากที่สุด (75.51%) และมีคนในชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งตอบคำถามความรู้เกี่ยวกับเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ถูกต้อง (35.71%) น้อยกว่าตอบผิด (64.29%) และคนในชุมชนและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่ง ต้องการให้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินศักยภาพและความต้องการของนักท่องเที่ยว

3.2 กลุ่มที่มีระดับศักยภาพปานกลาง จำนวน 29 แหล่ง (748 คน) พบว่า มีคนในชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องที่เป็นเพศหญิงในทั้ง 29 แหล่งรวมกันได้รับการสอบถามมากกว่าเพศชาย และกลุ่มอายุที่พบมากที่สุดคือ อายุ 46-60 ปี กลุ่มระดับการศึกษา ประถมศึกษามีมากที่สุด กลุ่มอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว และเกษตรกรมีมากที่สุด และเป็นคนที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงกับแหล่งมากที่สุด (93.32%) และมีคนในชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งตอบคำถามความรู้เกี่ยวกับเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ถูกต้อง (56.42%) มากกว่าตอบผิด (43.58%) และคนในชุมชนและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่ง ต้องการให้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินศักยภาพและความต้องการของนักท่องเที่ยว

4. แนวทางการพัฒนาแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พิจารณาจากผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว การจัดการโดยชุมชน และผลการสอบถามความต้องการของนักท่องเที่ยว คนในชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องในแต่ละแหล่ง กล่าวแยกตามระดับศักยภาพได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีระดับศักยภาพมาก และกลุ่มที่มีระดับศักยภาพปานกลาง

4.1 แนวทางการพัฒนาในแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีระดับศักยภาพมาก จำนวน 2 แหล่งคือ วัดราชประดิษฐฐาน และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา กล่าวสรุปแยกตามหัวข้อดังนี้

4.1.1 ผลการประเมินศักยภาพของแหล่ง ความต้องการของนักท่องเที่ยว และคนในชุมชนและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่ง ทำให้ได้ข้อมูลควรพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) ด้านความสะดวกในการเข้าถึง ทั้งสองแหล่งได้คะแนนศักยภาพเต็มร้อย จึงไม่ต้องเสนอแนวทางการพัฒนา

2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่ง ควรเพิ่มการดูแลรักษาน้ำ ไฟฟ้า โทรศัพท์ สาธารณะให้ใช้การได้ตลอด ควรเพิ่มจำนวนถังขยะให้เพียงพอ และเพิ่มการกำจัดขยะให้สม่ำเสมอมากขึ้น เพิ่มที่พักแรม ที่พักผ่อน ร้านอาหาร เครื่องดื่ม และของที่ระลึก เพิ่มจำนวนห้องน้ำ หรือห้องอาบน้ำให้เพียงพอ และควรเพิ่มมาตรการ หรือให้มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยอยู่ประจำแหล่งท่องเที่ยว

3) ด้านสภาพแวดล้อมของแหล่ง ควรเพิ่มการดูแลรักษาสภาพธรรมชาติดั้งเดิมไว้ หลีกเลี่ยงการปรับเปลี่ยนสภาพธรรมชาติ เพิ่มการดูแลรักษา และป้องกันผลกระทบที่มาจากผลกระทบของมนุษย์ ทั้งในแหล่งและบริเวณใกล้เคียง ควรเพิ่มหรือจัดให้มีป้ายสื่อความหมายที่แสดงให้เห็นถึงร่องรอยวัฒนธรรมเดิมของแหล่ง และควรเพิ่มการดูแลรักษาสภาพแวดล้อม และความสะอาดของแหล่งอย่างสม่ำเสมอ

4) ด้านคุณค่าและความสำคัญ ควรเพิ่มคุณค่า ป้องกัน หรือลดการปรับเปลี่ยนสภาพธรรมชาติเดิม และควรเพิ่มการปลูกและดูแลรักษาต้นไม้ ควรเพิ่มหรือจัดให้มีป้ายสื่อความหมายที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศิลปกรรม และควรเพิ่มคุณค่าสิ่งของที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตในอดีต วิถีชีวิตในปัจจุบัน และวัฒนธรรมหลักประจำถิ่น

5) ด้านการตอบรับของประชาชนในท้องถิ่น ควรส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการคิด ตัดสินใจ วางแผน และเข้าร่วมในกิจกรรมของแหล่ง ควรส่งเสริมและสร้างความเข้าใจให้คนในท้องถิ่นเห็นคุณค่าและความสำคัญของการรักษาวิถีชีวิต และวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ และควรส่งเสริมหรือทำให้คนส่วนใหญ่ของชุมชนมีรายได้จากกิจกรรมต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพิ่มมากขึ้น

6) ด้านการจัดการ ควรเพิ่มการสื่อความหมายในแหล่ง เพิ่มการดูแลรักษา และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมของแหล่ง และควรส่งเสริมหรือดำเนินการให้มีองค์กรที่เกิดจากความร่วมมือของคนในท้องถิ่น และเป็นองค์กรที่มีความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เข้ามาช่วยจัดการท่องเที่ยวในแต่ละแหล่ง

4.1.2 การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ในทั้งสองแหล่ง ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในท้องถิ่นรวมตัวและร่วมมือกันจัดตั้งองค์กรขึ้นมาช่วยส่งเสริม และจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในแต่ละแหล่ง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาช่วยพัฒนาและเพิ่มศักยภาพขององค์กรดังกล่าว ทั้งในด้านความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

4.1.3 ผลการสอบถามความต้องการของนักท่องเที่ยว คนในชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่ง นำมาใช้และปรับใช้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในแต่ละแหล่ง

4.2 แนวทางการพัฒนาในแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีระดับศักยภาพปานกลาง
จำนวน 29 แห่ง กล่าวสรุปแยกตามหัวข้อดังนี้

4.2.1 ผลการประเมินศักยภาพของแหล่ง ความต้องการของนักท่องเที่ยว และคนในชุมชนและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่ง ทำให้ได้ข้อมูลควรพัฒนาด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) ด้านความสะดวกในการเข้าถึง ควรปรับปรุงถนนที่ชำรุดโดยก่อสร้างเป็นถนนคอนกรีตหรือลาดยางให้รถยนต์และรถบัสเข้าถึงได้สะดวก ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีรถโดยสารประจำทางหรือรถรับจ้างเข้าถึงแหล่ง และควรมีหรือเพิ่มป้ายชี้ทางเป็นระยะ ๆ ก่อนถึงทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว

2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่ง ควรจัดให้มีทั้งน้ำ ไฟฟ้า และโทรศัพท์สาธารณะอย่างเพียงพอ และดูแลรักษาให้ใช้การได้ตลอด ควรจัดให้มีหรือเพิ่มจำนวนภาชนะรองรับขยะ และมีการกำจัดสม่ำเสมอ ควรปรับปรุงสถานที่จอดรถให้เป็นลานคอนกรีตหรือลาดยาง ควรจัดให้มีหรือเพิ่มจำนวนที่พักรถ ร้านอาหาร เครื่องดื่ม และของที่ระลึกในแหล่งที่มีความเหมาะสม ควรจัดให้มีหรือเพิ่มจำนวนห้องน้ำหรือห้องอาบน้ำและดูแลรักษาให้ใช้การได้ตลอด ควรมีมาตรการและเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาความปลอดภัยประจำแหล่งท่องเที่ยว

3) ด้านสภาพแวดล้อมของแหล่ง ควรต้องดูแลรักษาสภาพธรรมชาติดั้งเดิมไว้ และฟื้นฟูระบบนิเวศที่ได้รับผลกระทบหรือเสื่อมโทรมอย่างเร่งด่วน ควรจัดการดูแลรักษาและฟื้นฟูสภาพทางวัฒนธรรมหรือจัดกิจกรรม หรือจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ทางวัฒนธรรมเผยแพร่

4) ด้านคุณค่าและความสำคัญ ควรต้องจัดการดูแลรักษาและฟื้นฟูสภาพธรรมชาติในทุกแหล่งอย่างเร่งด่วน ควรเพิ่มคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี หรือศิลปกรรม โดยการศึกษาหรือสืบค้นร่องรอยเดิม และเพิ่มการสื่อความหมายให้เห็นคุณค่าเพิ่มขึ้น และควรมีการสืบค้นร่องรอยเดิม และสื่อความหมายให้เห็นถึงวิถีชีวิตในอดีต ในปัจจุบัน และวัฒนธรรมหลักประจำถิ่น หรือจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เห็นคุณค่าและความสำคัญ ซึ่งควรอนุรักษ์ไว้

5) ด้านการตอบรับของประชาชน ควรสร้างความเข้าใจกับคนในท้องถิ่นให้มีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของการต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจ ควรส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นรักษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ ส่งเสริมให้เข้าร่วมในกระบวนการคิด ตัดสินใจ วางแผน และกิจกรรมของแหล่งเพิ่มขึ้น และส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในแหล่งเพิ่มขึ้น

6) ด้านการจัดการ ควรจัดให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่หรือวิทยากร ป้ายสื่อความหมาย ฐานความรู้ เส้นทางศึกษาธรรมชาติ หรือสื่อสิ่งพิมพ์ในแต่ละแหล่ง ควรจัดให้มีหรือเพิ่มความสะดวกสบายในการคุ้มครอง ดูแลรักษา และควบคุมจำนวนสภาพแวดล้อมของแหล่ง และควรต้องส่งเสริมหรือดำเนินการให้มีองค์กรที่ความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเกิดจากความร่วมมือของคนในท้องถิ่นเข้ามาช่วยจัดการในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว

4.2.2 การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากผลการประเมินศักยภาพด้านการจัดการในทั้ง 29 แหล่ง ไม่พบว่า มีองค์กรจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยตรง จึงควรส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในท้องถิ่นรวมตัวและร่วมมือกันจัดตั้งองค์กรขึ้นมาช่วยส่งเสริมและจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาช่วยพัฒนาและเพิ่มศักยภาพขององค์กรดังกล่าว ทั้งในด้านความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

4.2.3 ผลการสอบถามนักท่องเที่ยว คนในชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่ง ทำให้ได้ข้อมูล ซึ่งสามารถนำมาใช้และปรับใช้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในแต่ละแหล่ง

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

สรุปผลการศึกษา

1. ผลการสำรวจและประเมินศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีดังนี้

1.1 กลุ่มที่มีระดับศักยภาพมาก มีจำนวน 2 แหล่ง คือ วัดราชประดิษฐฐาน (ร้อยละ 77.10) และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา (ร้อยละ 71.90) โดยทั้งสองแหล่งตั้งอยู่ในอำเภอสติงพระ

1.2 กลุ่มที่มีระดับศักยภาพปานกลาง มีจำนวน 29 แหล่ง แหล่งที่มีคะแนนศักยภาพมากที่สุด คือ วัดเอก (ร้อยละ 62.90) ส่วนแหล่งที่มีคะแนนศักยภาพน้อยที่สุด คือ วัดสนามชัย (ร้อยละ 50) โดยแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มนี้ตั้งกระจายอยู่ในอำเภอสิงหนคร 11 แหล่ง อำเภอสติงพระ 10 แหล่ง อำเภอระโนด 5 แหล่ง และอำเภอกระแสดินธุ์ 3 แหล่ง

1.3 กลุ่มที่มีระดับศักยภาพน้อย แต่ละแหล่งมีคะแนนศักยภาพน้อยกว่าร้อยละ 50 มีจำนวน 137 แหล่ง โดยแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มนี้ตั้งกระจายอยู่ในอำเภอสิงหนคร 48 แหล่ง อำเภอระโนด 45 แหล่ง อำเภอสติงพระ 31 แหล่ง และอำเภอกระแสดินธุ์ 15 แหล่ง

เมื่อพิจารณาทั้ง 3 กลุ่มระดับศักยภาพ รวมทั้ง 168 แหล่ง พบว่า มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งกระจายอยู่ในอำเภอสิงหนคร จำนวนมากที่สุดถึง 59 แหล่ง รองลงมาคือ อำเภอระโนด รวม 48 แหล่ง อำเภอสติงพระ รวม 43 แหล่ง และอำเภอกระแสดินธุ์ รวม 18 แหล่ง ตามลำดับ และพบว่า ในกลุ่มที่มีระดับศักยภาพมากมีเฉพาะในอำเภอสติงพระ ส่วนในกลุ่มระดับศักยภาพปานกลางถึงน้อยพบได้ทั้ง 4 อำเภอ

2. ผลการสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการของนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ มีความต้องการให้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในทุก ๆ ด้านตามเกณฑ์การประเมินศักยภาพของแหล่ง โดยเฉพาะต้องการให้พัฒนาด้านการจัดการมากที่สุด

3. ผลการสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการของคนในชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่ง

คนในชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการให้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในทุก ๆ ด้าน เช่นเดียวกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

4. การพัฒนาแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พัฒนาตามศักยภาพแต่ละด้าน การจัดการของชุมชน ความต้องการของนักท่องเที่ยว ชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว

อภิปรายผลการศึกษา

1. ผลการสำรวจและประเมินศักยภาพแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อภิปรายตามเกณฑ์ประเมินศักยภาพได้ดังนี้

1.1 ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่ง เป็นเกณฑ์ที่แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ (ร้อยละ 90) ได้คะแนนประเมินศักยภาพสูงที่สุดเมื่อเทียบกับคะแนนประเมินจากเกณฑ์อื่น ๆ เนื่องจากแหล่งตั้งอยู่ใกล้หรือติดถนน

สายหลัก มีพาหนะเข้าถึงสะดวก และมีป้ายชี้ทางที่บอกข้อมูล (ชื่อแหล่ง ทิศทาง และระยะทาง) ครบถ้วน ส่วนแหล่งที่ได้คะแนนน้อยจะมีลักษณะการเข้าถึงที่ตรงกันข้าม

1.2 สิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่ง แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ (ร้อยละ 90) ได้คะแนนประเมินศักยภาพระดับปานกลางถึงค่อนข้างต่ำ (ร้อยละ 65-30) เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นวัดในพุทธศาสนา มีจำนวนนักท่องเที่ยวน้อย และยังไม่ได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งรองรับการท่องเที่ยว ยกเว้นในแหล่งที่มีระดับศักยภาพมาก ซึ่งจะมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกมากกว่า

1.3 สภาพแวดล้อมของแหล่ง แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ (ร้อยละ 90) ได้คะแนนประเมินศักยภาพค่อนข้างน้อยถึงน้อยมาก (ร้อยละ 50-30) เนื่องจากมนุษย์เข้าตัดแปลงสภาพธรรมชาติ เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ และภายในแหล่งท่องเที่ยวเกิดมลภาวะมาก

1.4 คุณค่าและความสำคัญของแหล่ง แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ (ร้อยละ 77) ได้คะแนนประเมินค่อนข้างสูงถึงสูง (ร้อยละ 60-87) เนื่องจากเป็นแหล่งทางวัฒนธรรม (วัด) ซึ่งมีคุณค่าและความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศิลปกรรม ส่วนแหล่งที่ได้คะแนนค่อนข้างน้อยถึงน้อย (ร้อยละ 50-30) จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

1.5 การต้อนรับของประชาชนในท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ (ร้อยละ 93) ได้คะแนนประเมินศักยภาพปานกลางถึงค่อนข้างสูง (ร้อยละ 50-70) เนื่องจากคนในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมและได้รับประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวค่อนข้างน้อย จึงทำให้ได้คะแนนประเมินจากเกณฑ์นี้ไม่สูงเท่าที่ควร

1.6 การจัดการ แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ (ร้อยละ 90) ได้คะแนนประเมินศักยภาพค่อนข้างต่ำถึงต่ำมาก (ร้อยละ 50-20) เนื่องจากยังไม่ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่แท้จริง จึงมักขาดการให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยว และในทุกแหล่งไม่มีองค์กรในการจัดการโดยตรง ยกเว้นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลาที่มีคะแนนศักยภาพมากที่สุด (ร้อยละ 80) เนื่องจากเป็นหน่วยราชการมีหน้าที่จัดการและส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยตรง

2. ผลการสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการของนักท่องเที่ยว

2.1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ที่อยู่ การศึกษา และอาชีพของนักท่องเที่ยว ข้อมูลที่ได้นำมาใช้พัฒนาการรองรับ ทั้งการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก การให้การศึกษา และกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว

2.2 ลักษณะการเดินทางมาท่องเที่ยว ได้แก่ การรู้จักแหล่ง พาหนะ ลักษณะการเดินทาง การพักแรม การใช้จ่าย และการใช้เวลาในแหล่งท่องเที่ยว ข้อมูลที่ได้นำมาใช้พัฒนาการประชาสัมพันธ์ สิ่งอำนวยความสะดวก และการตอบรับของคนในชุมชน

2.3 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ข้อมูลที่ได้นำมาใช้ในการจัดการและให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยวและคนในชุมชน

2.4 ความต้องการ หรือข้อเสนอแนะ ข้อมูลที่ได้นำมาใช้พัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม คุณค่าและความสำคัญ การตอบรับของประชาชนในท้องถิ่น และด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยต้องเป็นการพัฒนาโดยยึดหลักการและปรัชญาของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2.5 แนวโน้มในการกลับมา ข้อมูลที่ได้ทำให้ทราบเหตุผล ความนิยม หรือความประทับใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่ง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว

3. ผลการสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการของคนในชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่ง

ข้อมูลที่ใช้สอบถามคนในชุมชนและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และความต้องการหรือข้อเสนอแนะที่มีต่อแหล่ง ข้อมูลที่ได้นำมาใช้พัฒนาแหล่งและศักยภาพคนในชุมชนฯ ให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้เพิ่มขึ้น

4. แนวทางการพัฒนาแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ เจ้าของแหล่ง หน่วยงาน หรือองค์กรที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบหรือมีบทบาทเกี่ยวข้องกับควรพิจารณาการใช้ และ/หรือปรับใช้ข้อมูลจากการประเมินศักยภาพของแหล่งทั้ง 6 ด้าน คือ ความสะดวกในการเข้าถึงจากถนนสายหลัก สิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่ง สภาพแวดล้อมของแหล่ง คุณค่าและความสำคัญของแหล่ง การตอบรับของประชาชนในท้องถิ่น และการจัดการ รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากนักท่องเที่ยว คนในชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งได้แสดงความต้องการและให้ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาแหล่ง ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะแสดงข้อเท็จจริงภายในของแหล่งให้เห็นว่าควรต้องพิจารณาปรับปรุง แก้ไข และ/หรือพัฒนาด้านใดบ้าง โดยค่าคะแนนศักยภาพรวมของแหล่งสูงจะแสดงถึงความต้องการพัฒนาน้อยกว่าแหล่งที่ค่าคะแนนศักยภาพรวมต่ำกว่า และในแต่ละแหล่งจะปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนาส่วนใดบ้าง สามารถดูได้จากค่าคะแนนศักยภาพในแต่ละด้านและแต่ละเกณฑ์การประเมิน แต่ทั้งนี้ในการพัฒนาแหล่งต้องเป็นไปตามหลักการ และปรัชญาของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การศึกษาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ เป็นการศึกษาตามแนวทาง “การศึกษาของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลสาบสงขลา (Liengpompan, S., 2004)” ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ผ่านการพัฒนาร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิประจำชุดโครงการนโยบายและแผนอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และมีพื้นที่ศึกษาบางส่วนคาบเกี่ยวกัน ส่วนที่ศึกษาเพิ่มขึ้นมา คือ การศึกษาความต้องการของคนในชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว และพบว่า ผลการศึกษาศักยภาพ ความต้องการของนักท่องเที่ยว คนในชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เนื่องจากเกณฑ์การประเมินศักยภาพแสดงข้อเท็จจริงหรือศักยภาพที่แท้จริงของแหล่ง ซึ่งนักท่องเที่ยว คนในชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่ง ส่วนใหญ่ต่างก็ประจักษ์ข้อเท็จจริงดังกล่าว จึงแสดงความต้องการให้พัฒนา/ปรับปรุงแหล่งสอดคล้องกับผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. หน่วยงาน องค์กร ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบหรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ ควรนำผลการศึกษา (ผลการประเมินศักยภาพ ความต้องการของนักท่องเที่ยว และคนในชุมชนฯ) มาใช้พัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2. ควรนำความรู้จากผลการวิจัยมาเรียบเรียงสรุปหรือดัดแปลงให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น และขยายผลหรือถ่ายทอดสู่การปฏิบัติของผู้รับผิดชอบในแต่ละแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในคาบสมุทรสทิงพระ

3. สถาบันการศึกษาซึ่งมีการเรียน การสอน หรือวิจัยในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ควรนำผลการศึกษามาใช้ประโยชน์ทางการศึกษา และนำไปพัฒนาการวิจัยด้านศักยภาพของแหล่ง ทรัพยากร และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเพื่อจัดทำระบบฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาแหล่งและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา

2. ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรหลักของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา

3. ควรศึกษาเพื่อกำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมต่อของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา

4. ควรศึกษาเพื่อกำหนดรูปแบบ และสร้างสื่อที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อการประชาสัมพันธ์แหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา

5. ควรศึกษาเพื่อจัดทำเป็นหนังสือ หรือแอตลาส “ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา”

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ “ได้รับทุนการวิจัยประเภท งบประมาณแผ่นดิน ประจำปี พ.ศ. 2549 จากมหาวิทยาลัยทักษิณ” ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณมหาวิทยาลัยทักษิณ ที่ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยครั้งนี้

References

- Chaisorn, Jutamas. (1993). *A Study on Potential of Tourist Attractions for the Development of Tourist Attractions in Maehongsorn Province*. Master's Degree thesis (M.Ed. Geography). Bangkok: Srinakharinwirot University.
- Chettamart, Surachet. et al. (1995). *A Study on Ecotourism: A case Study of Southern Thailand*. Bangkok: Tourism Authority of Thailand.
- Fine Arts Department. (2001). *Ancient remains and Archaeological sites Registered as National Ancient Remains in Songkhla Province*. Songkhla: The Archaeological Office and Songkhla National Museum 10. The Archaeological Office and National Museum. Fine Arts Department.

- Liengpornpan, Somchai. (2004). *A Study on Potential of Resources for Ecotourism Sites in Songkhla lagoon Area*. Songkhla: Department of Geography, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University
- Liengpornpan, Somchai. (1999). *A Study on Recreational Resources for Tourist Attractions in Thale Noy, Thale Luang and Songkhla Lake Areas*. Songkhla. Department of Geography. Faculty of Humanities and Social Sciences. Thaksin University
- Liengpornpan, Somchai. (2004). "Ecotourism and Local Development Around The Songkhla Lagoon Area," in *2004 National Seminar on Geography and Sustainable Regional and Local Development Handout*. Hosted by Thailand Association of Geography and Nakhon Si Thammarat Institute, 25-27 March 2007, at The Twin Lotus Hotel. Nakhon Si Thammarat. 21 pages.
- Pongsabutr, Paitoon. (2005). "Ecotourism" in *Youth Encyclopedia under His Majesty's Intention to Promote Learning Volume 5*. Edited by Sujitra Klinkesorn. pp 7-79.
- Srisuchart, Tarapong. (1999). "Sathing Phra – Ancient Community" in *Encyclopedia of Southern Thai Culture, Volume 16*. Edited by Suthiwong Pongpaiboon. pp 7731–7745. Bangkok: Encyclopedia of Thai Culture, Siam Commercial Bank.
- Thailand Institute of Scientific and Technological research, (1999). *Ecotourism Policy Planning Final Report: Sessional Operational Report*. 2nd ed. Bangkok: Advisory Division. Academic Service center. Thailand Institute of Scientific and Technological research.
- Wittayarat, Prasert. (1992). "Geographical Features of Sathing Phra Peninsula" in *Geography Miscellany*. Edited by Kawee Wora, 137-147. Bangkok: Department of Geography. Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University.
- Wongwanit, Wanna. (2003). *Geography of Tourism*. 2nd ed. Bangkok: Thammasat University Press.

Assistant Professor Somchai Liengpornpan, Master of Education (Geography), Department of Geography, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University.